

CEZALARIN TOPLANMASI VE KOŞULLU SALIVERİLME İLİŞKİSİ

Metin Feyzioğlu *
Devrim Güngör **

Cezaların toplanmasından kasıt, bir kişi hakkında, işlediği her suç için ayrı ayrı hükmedilen şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaların veya adli para cezalarının toplanmasıdır. Cezaların toplanmasına, maddi içtima da denir.¹

Koşullu salıverilme, hakkında verilmiş olan hürriyeti bağlayıcı cezanın kanunda belirlenen bölümü infaz edilmiş olan hükümlünün, infaz süresince iyi halli olması kaydıyla, mahkûmiyet süresini tamamlamadan cezaevinden salıverilmesidir.² Koşullu salıverme, hükümlüyü iyi halli olmaya teşvik etmesi nedeniyle, bir ıslah aracı olarak nitelendirilebilir.³ Koşullu salıverilme, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da (İnfaz Kanunu) düzenlenmiştir.

Bu çalışmanın konusu, cezaların toplanması ile koşullu salıverilmenin ilişkisidir.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Anabilimdalı öğretim elemanı.

** Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Anabilimdalı öğretim elemanı.

¹ Erem, *Türk Ceza Hukuku*, C. II, Ankara 1985, s. 392; Dönmezer/Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım*, C. III, İstanbul, 1997, s. 106; İçel, *Yaptırım Teorisi*, İstanbul 2000, s. 267.

² Dönmezer/Erman, C. III, s. 64; Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2006, s. 398; Hafızoğulları, www.zekihafizogullari.com/cezahukukugenelveozelhukumler; Centel/Zafer/Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul 2005, s. 688; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 1998, s. 605; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2005, s. 584.

³ Hafızoğulları, www.zekihafizogullari.com/cezahukukugenelveozelhukumler; Dönmezer/Erman, C. III, s. 65; Centel/Zafer/Çakmut, s. 689; Demirbaş, s. 585; Bardak, *Cezaların İnfazı ve İnfaz Müesseseleri*, Ankara 1996, s.157.

Mülga TCK, cezaların nasıl toplanacağını düzenlemiş ve toplandıktan sonra uygulanacak cezalara bir üst sınır getirmiş idi. Buna göre, örneğin, birden çok ağır hapis cezası toplandığında uygulanacak toplam ceza otuz altı seneyi, birden çok hapis cezası toplandığında uygulanacak toplam ceza yirmi beş seneyi geçemezdi. Ağır hapis ile hapis gibi farklı türlerde şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalar toplandığında ise, uygulanacak cezanın toplamı en fazla otuz sene olabilirdi (Mülga TCK m. 77).

5237 sayılı TCK'de, mülga Ceza Kanunu'nun aksine, bir kimsenin işlediği birden fazla suçtan dolayı, mahkûm olduğu cezaların ne şekilde toplanacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. İnfaz Kanunu m. 99'da ise bir kişi hakkında hükmolunan her bir cezanın diğerinden bağımsız olduğu ve varlıklarını koruduğu hükme bağlanmıştır. Bu durumda failin işlediği birden fazla suçtan dolayı verilen cezalar toplanacak ve fail, bu cezaları herhangi bir üst sınır olmaksızın ayrı ayrı çekecektir.

Cezaların toplanmasında bir üst sınır getirmeyen kanun koyucu, birden çok şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın toplanması durumunda, koşullu salıverilmenin uygulanmasında esas alınacak süreleri belirlemiş ve üst sınırlar koymuştur.

Koşullu salıverilme için, hükümlünün, cezasının üçte ikisini infaz kurumunda çekmesi gereklidir (İnfaz Kanunu, m. 107/2).⁴ Kanun'un 107/1. maddesi, hükümlünün koşullu salıverilmesi için kurumdaki bu süreyi iyi hâlli olarak geçirmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Hükümlünün söz konusu süreyi iyi hâlli geçirip geçirmediği, aynı kanunun 89. maddesinde yer alan ölçütler dikkate alınarak değerlendirilir. Buna göre hükümlünün infaz kurumunda bulunduğu sürece, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyması, haklarını iyi niyetle kullanması, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirmiş ve uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olması gerekmektedir.

İnfaz Kanunu'nun 107/3. maddesi, birden fazla süreli veya süresiz hapis cezasına mahkûm olunması halinde koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreleri düzenlemektedir. Fıkra hükmüne göre bu süreler, birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz altı, birden fazla müebbet hapis

⁴ "Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet halinde", bu oran dörtte üçtür (İnfaz Kanunu m. 107/4).

cezasına mahkûmiyet halinde otuz, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz altı, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla yirmi sekiz yıl olarak belirlenmiştir.⁵

Koşullu olarak salıverilen hükümlü bir denetim süresine tabidir. Denetim süresi içinde hapis cezası gerektiren kasıtlı bir suç işlemediği ve kendisine yüklenen yükümlülüklerle uyduğu takdirde cezasını tamamlamış sayılır. Koşullu salıverilen hükümlünün tabi tutulacağı denetim süresi, aldığı mahkûmiyet nedeniyle koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için ceza infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin yarısıdır (İnfaz Kanunu m. 6).

Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresi içinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde, koşullu salıverilme kararı geri alınarak sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasının aynen çektilmesine karar verilecektir. Koşullu salıverilme kararı geri alındıktan sonra, aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme uygulanmayacaktır (İnfaz Kanunu m. 107/13).

Denetim süresi içinde hapis cezasını gerektiren bir suç işlediğinden koşullu salıverilme kararı kaldırılan hükümlünün, sonraki suçu işlediği tarihten itibaren kalan cezasını aynen çekmesinin ve bir daha koşullu salıverilmeden yararlanamamasının ölçüsüz bazı sonuçlara yol açacağı ortadadır. Çünkü toplanan şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaların uygulanmasında bir üst sınır artık yoktur. Örneğin işlediği on ayrı suçtan toplam 80 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş bir kişi, seksen yılın üçte ikisi yirmi sekiz yılı aştığı için yirmi sekiz seneyi iyi hâlli olarak geçirdikten sonra koşullu salıverilebilir (İnfaz Kanunu m. 107/3-e). Bu kişi, denetim süresi içinde kasten işlediği bir suçtan dolayı bir ay hapis cezasına mahkûm olsa, seksen yıldan kalan elli iki seneyi bir daha koşullu salıverilmemek üzere aynen çekmek zorunda kalacak ve büyük ihtimalle infaz kurumunda iken ölecektir. Şu halde, toplanan cezaların uygulanmasında bir üst sınır olmaması, süreli hapis cezalarını fiilen müebbet hapis cezasına çevirmeye elverişlidir.

⁵ İnfaz Kanunu 107/4. madde, "suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet halinde" koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreler ayrıca düzenlenmiştir. Öte yandan 107/5. madde, hükümlünün on beş yaşını doldurunca ya kadar infaz kurumunda geçirdiği her günün, iki gün olarak hesaplanacağı hükmünü getirmiştir. Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Çınar, *Türk Ceza Hukuku'nda Cezalar*, Ankara 2005, s. 28 vd.

Cezaların toplanması ile ilgili olmamakla birlikte benzer bir *ölçüsüzlük* müebbet hapis cezası bakımından da ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ağırlaştırılmış müebbet hapiste otuz yılını, müebbet hapiste yirmi dört yılını ceza infaz kurumunda geçirerek koşullu salıverilen bir hükümlünün, denetim süresi içinde örneğin bir ay hapis cezasını gerektiren bir suçtu kasten işlemesi halinde koşullu salıverilme kararı geri alınarak, geriye kalan cezasını aynen çekmesi gerekecektir. Bu durumda hükümlünün hayatı boyunca ceza infaz kurumundan çıkması mümkün olmayacaktır. Mülga TCK'de ise, hapis cezası gerektiren bir suç işlediği için koşullu salıverilme kararının geri alınması halinde, hükümlüye aynen çektirilecek sürenin, müebbet ağır hapis cezası bakımından, otuz altı yıl üzerinden hesaplanması hükme bağlanmıştı.

Neticede yukarıda açıklanan ölçsüz ve kabul edilmesi güç sonuçların ortaya çıkmasının önlenmesi için, kanun koyucu, cezaların toplanmasında ve müebbet hapiste bir üst sınır kabul etmelidir.